

HAT VE TEZHİP SANATLARINDA ESMÂÜ'ÜN-NEBÎ

Prof. Dr. Faruk TAŞKALE¹ - Dr. Hüseyin GÜNDÜZ²
orcid.org/000-0002-9982-9470

ÖZET

“Arapça”da ismin çoğulu *esmâ*, isimler, adlar anlamına gelmektedir”(Ayverdi, 2016, s. 353). “Arapça *neb*’, haber vermekten *nebi* Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse anlamındadır” (Ayverdi, 2016, s. 921). Esmâü'n- Nebî ya da Esmâ-i Nebî, Hz. Peygamber’in Kur’ân’da, diğer mukaddes kitaplarda ve hadislerde geçen isimlerine ilaveten ashabın onun için kullandığı, onu vasfetmek için zikredilmiş isim, sıfat ve künyeleri ihtiva etmektedir. İsimlerin çoğunun nesnel anlamları vardır. Büyük bir kısmı da özellik ve sıfatları ihtiva eder.

Hat sanatında Esmâü'n Nebî'nin görüldüğü alanların başında Delâ'ilü'l-Hayrât'lar, En'âm-ı Şerif'ler, Hilye-i Şerife-ler ve müstakil levhalar gelir. Hz. Peygamber'in isimleri bu eserlerde çeşitli terkiplerde yazılmış ve bu eserlerin yazıldıkları dönemlerin tezhip özelliklerine göre tezyin edilmişlerdir. Günümüzde ise Hz. Peygamber'in isimleri çoğunlukla müstakil ya da birçok ismin bir arada tasarlandığı hat levhaları şeklinde yazılıp tezhiplenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Esmâü'n- Nebî, Hz. Muhammed, dela hilye, delâ'ilü'l-hayrât, tezhip, hat

ABSTRACT

ASMÂÜ'N-NABI IN THE ART OF CALLIGRAPHY AND ILLUMINATION

In Arabic, esma, the plural of ism means names. Nebî that comes from the Arabic word neb means “ the one who informs the commands of God to the people”. Asmâü'n- Nabi or Asmâ-i Nabi contains the names, adjectives and imprints that ashab uses for the Prophet, in addition to the prophet's names in the Qur'an, other holy books and hadiths. Most names have objective meanings. A large part of them contain features and adjectives of the Prophet.

Delâ'ilü'l-Hayrât's, En'âm-ı Sharifs, Hilye-i Sharifs and calligraphical plates are among the areas where Asmâü'n Nebî is seen in calligraphy. The names of the Prophet were scribed in various compositions in these works and illuminated according to the features of illumination of the periods in which these works were scribed. Today, the names of the Prophet are often scribed and illuminated as calligraphical plates, where many names are designed together or separately.

Keywords: Asmâü'n -Nabi, Mohammed, Delâ'ilü'l-Hayrât, Calligraphy Illumination

1 Prof. Dr. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Tezhip Anasanat Dalı, faruk.taskale@msgsu.edu.tr
2 Dr. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Hat Anasanat Dalı, huseyin.gunduz@msgsu.edu.tr

“İsim; herhangi bir mana için konulmuş bir lafız, bir kavramı zihne taşıyan söz, fiil veya nitelik türünde semboller olarak karşımıza çıkar. Ancak bu semboller yalnız işaret ve lafız boyutunda kalmazlar. O lafızla müsemma olan, görünen âlemdeki nesne veya kişilerin bizat kendisi hükmünde olurlar” (Çelebi, 1998, s. 105).

“Dilde kullandığımız kelimelere baktığımızda, isimlerin aynı zamanda temsil ettikleri mefhumun özelliklerini de yansıttığı görülür” (Çelik, 2005, s. 19).

“İsimlerin aynı zamanda sıfat olduğunu söylemek de mümkündür. Bu özellik *Esmâü'l- Hüсна Esmâü'ün- Nebî* gibi isimlerde açıkça görülmektedir. Bu sıfatlar Allah'a ve Peygamber'e o kadar vasıflanmıştır ki adeta Allah ve Peygamber'in isimleri haline gelmişlerdir” (Yıldırım, 1987, s. 51). Aynı zamanda Hz. Peygamber'in isimleri de sıfat niteliği taşıyan kelimelerdir ve Hz. Peygamber'in isimleri olarak benimsenmişlerdir.

Arapça'da *ism'in* çoğulu *esmâ*; isimler, adlar anlamına gelmektedir (Ayverdi, 2016, s. 353). Arapça *neb'*, haber vermekten *nebi* “Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse anlamındadır” (Ayverdi, 2016, s. 921).

Esmâü'n- Nebî ya da Esmâ-i Nebî, Hz. Peygamber'in Kur'an'da, diğer mukaddes kitaplarda ve hadislerde geçen isimlerine ilaveten ashabın onun için kullandığı, onu vasfetmek için zikredilmiş isim, sıfat ve künyeleri ihtiva etmektedir. Hz. Peygamber'in isimlerini özellikle hadisçiler ayrı başlık hâlinde incelemişlerdir. Hz. Peygamber'in bazı isimleri Esmâü'l-Hüsnâ ile ortaktır. Dolayısıyla Esmâü'n Nebî'nin belirlenmesinde diğer bir kaynak da Esmâü'l-Hüsnâ'dır. Edebî eserlerde Hz. Peygamber'in isimleri, özellikleri doğrultusunda genişletilmiş; yeni isim ve sıfatlar ilave edilmiştir.

Esmâü'n-Nebî'nin sayısı ile ilgili çok farklı sayıda rivayet vardır. Bunun nedeni sıfat görevli kelimelerin de isim sayılmasıdır. Esmâü'n-Nebî ve sayıları hakkında Kur'an-ı Kerim ve hadisleri temel alarak tabakat ve teracim eserlerde çeşitli bilgiler verilmiştir. Bu kitaplardan Celâleddin Suyûtî'nin *er-Riyâdu'l-Enîka fi Şerhi Esmâi-Hayrî'l Halîka* isimli eserinde Hz. Peygamber'in Kur'an'da 79, türemiş olarak da 44 ismi bulunduğu belirtilir. Hadislerde ve semavi kitaplarda 235 isminin olduğu künye olarak da 4 künyesinin olduğu

söylenir (Budak, 2010, s. 31). Kastallânî'nin *Mevâhibü'l-Le-dünniye* adlı eserini *Meâlimü'l-Yakîn* adıyla tercüme eden 16. asrın meşhur şâiri Bâkî (1526-1600)'nin eserinde Hz. Peygamber'in isimlerinin sayısı 536, künyelerinin sayısı 4'tür (Tergip, 2010, s. 397-401).

Hz. Peygamber'in isimlerinin ele alındığı en yaygın eser, Şazeliye tarikatının Cezûliye kolunun kurucusu Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Süleyman el- Cezûlî'ye (ö. 1465) ait *Delâ'ilü'l- Hayrat* ve Şevâriku'l-envâr fi zikri's- salât ale'n-nebiyyi'l muhtâr adlı salâvat kitabıdır (İlhan, 2010, s. 16). Bu eser Kara Dâvut İzmitî tarafından *Tevfikü Muvakkıfu'l- Hayrât Li-Neyli'l-Berekât Fi Hidmeti Menbai's-Saâdet* adıyla şerh edilmiş ve halk arasında Delâil-i Hayrat Şerhi veya Kara Dâvut adıyla şöhret bulmuştur. Eserde Hz. Peygamber'in 201 ismi ele alınmıştır (Yeniterzi, 1992, s. 89).

Divânlar ve naatlarda da Hz. Peygamberin sıfat ve isimlerinden bahsedilmektedir. Haşmet'in divânında Hz. Peygamber'in isimleri 80 beyitlik bir şiirde zikredilmektedir. Hasib-i Üsküdârî (1802'den sonra) *Dürret'ül Esmâ* ve *Nuut-u Nebeviyye* isimli eserlerinde Hz. Peygamber'in isimlerine yer vermiştir. Şair Yahya Nazım (1727), Halîmî (ö. 1605), Hüseyin b. Ahmed Sîrozî (ö.1591) Hz. Peygamber'in isimlerini ele alan şairlerdendir. *Mevlîd-i Şerif'in* yazarı Süleyman Çelebi (1422) de eserinin münacaat bölümünde Hz. Peygamber'in 40 isminden bahseder (Özçelik, 2010, s. 24).

Gerek dinî gerekse edebî metinlerde Hz. Peygamber'e ithaf edilen tabir ve terkiplerin de birer isim olarak kullanıldığı söylenebilir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in isimlerinin farklı rivayetlere göre 1000 hatta 2000'in üzerine ulaştığı sonucuna varılabilir.

Hz. Peygamber'in isimlerinin yazılmasının birçok sebebi vardır. Hz. Peygamber'in isimlerinin yazılıp okunmasının şefaati sebebi olacağı inancı, şairlerin Hz. Peygamber'in isimlerini ihtiva eden ya da müstakil şiirler yazmalarına sebep olmuştur. Kânunî Sultan Süleyman'ın “*Muhibbî*” mahlasıyla yazdığı şiirleri içeren ve müzehhib Karamemi tarafından tezhiplenmiş olan *Muhibbi Divanı*'nda Hz. Peygamber'e hitaben “*Umarım her bir adın başka şefaati eyleye, nûr-ı âlemsin bugün hem dahi Mahbûb-ı Hüdâ, eyleme âşıkların bir lahza kapında cüdâ*” der. Hz. Ali'den rivayet olan bir hadîste Hz. Peygamber, isim ve sıfatlarını okuyan

Görsel 1.
Abdülfevzi
Efendi'nin (1814-1896) Celi Sülüs hattı, Ah yâ Muhammed S.A.V, S.Ü. SSM. 130- 0090

ve evinde bulunduran kimselerin her türlü beladan, hastalık ve sıkıntılardan uzak kalacağını belirtmektedir. Dolayısıyla Esmâü'n Nebî, Esmâ'ül-Hüsna ve Hilye-i Şerîfeler gibi çokça yazılıp okunmuş ve evlerde bulundurulmuştur. Esmâü'n Nebî'nin çokça yazılmasının diğer bir sebebi de Hz. Peygamber'in en güzel sıfatlarla anlatılma isteğidir.

Hiz. Peygamber kendine has beş isminin olduğunu, bunların "Muhammed, Ahmed, Mâhî, Hâşir ve Âkîb" olduğunu, bu isimlerin daha önce kullanılmadığını söyler (Kandemir, 2005, s. 423).

Hiz. Peygamber'in en çok bilinen ismi Muhammed olup "Pek çok sena edilen, övülen, övgüye lâyık, bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi" anlamındadır. Muhammed ismi Hiz. Peygamber'in annesinin ve dedesinin rüyası üzerine dedesi tarafından verilmiştir. Rivayetlere göre Hiz. Peygamberin annesi Hiz. Âmine'ye, bu isim rüyasında bildirilmiştir. Hiz. Âmine, Hiz. Peygamber'e hamileyken rüyasında kendisine "Sen insanların hayırlısına ve bu ümmetin efendisine hamile oldun. Onu dünyaya getirdiğin zaman ha-

setçinin şerrinden korunması için bir ve tek olana sığınırım de ve ona Ahmed veya Muhammed adını koy" denilmiştir (Özçelik, 2010, s.13). Muhammed ismi Kur'an-ı Kerim'de dört yerde geçer.

Hiz. Muhammed'in en çok kullanılan ikinci ismi Ahmed'dir. "Hamd" kökünden gelen bu isim "Allah'ı herkesten daha iyi ve daha çok öven; herkesten daha çok övülen" manalarına gelmektedir. Ahmed ismi Kur'an-ı Kerim'de bir yerde geçmekte ve burada Hiz. İsa'nın İsrâiloğulları'na kendisinden sonra gelecek Ahmed ismindeki peygamberi müjdelediği belirtilmektedir (Kandemir, 2005, s. 423). Yuhanna İncilinde geçen Parakletos kelimesiyle de bu adın kastedildiği ifade edilmektedir (Kandemir,2005, s. 423).

Mâhî ismi küfrün onun eliyle yok edildiğini, Hâşir kıyamet gününde insanların onun ardından giderek haşrolacağını, Âkîb da kendisinden sonra hiçbir peygamber gelmeyeceğini ifade etmektedir. Hiz. Muhammed'in en çok bilinen isimlerinden biri de "Seçilmiş" anlamına gelen Mustafa'dır.

Görsel 2.
Salih Efendi,
Celi Sülüs hattı
(1291H./1874
M) *Muhammed*,
Tezhip: Faruk
Taşkale, F.T.
Koleksiyonu.

Mevlana, Mesnevi'sinde Hz. Peygamber'in Mustafa isminden 83, Ahmed isminden 79, Muhammed isminden ise 34 farklı beyitte bahseder ve dolayısı ile bu üç ismi öne çıkarır.

“Allah'ın nimetlerine karşı şükür ve minnetlerini bildirmek, Allah'ı övmek” anlamına gelen Hâmid, Hz. Peygamber'in bilinen isimlerindendir. Dünyada ve ahirette farklı şekillerde övülecek anlamına gelen Mahmûd da Hz Muhammed'in isimlerindendir. Hz. Peygamber aynı zamanda *Makam-ı Mahmud'un* da sahibidir.

Hz Peygamber'in isimlerini farklı başlıklar altında sınıflandırmak gerekir. Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'de geçen ve ona atfedilen isim ve sıfatları, Hadis-i Şerifler' de geçen isim ve sıfatları, edebi metinlerde geçen isim ve sıfatları, Esmâü'n-Nebî ile Esmâü'l-Hüsna'da geçen ortak isimler ve sıfatları bulunmaktadır. Ancak bu isimlerin Hz. Allah ve Hz. Peygamber için farklı anlamları bulunmaktadır. Şehid isminin Allah için *“Kendisinden hiçbir şeyin gizli ve uzak kalmadığı”* anlamı varken, Hz. Muhammed için *“Bilen ve adaletli olan”* anlamını taşıması gibi. Ortak isim ve sıfatları incelerken bu ayrımı dikkate almak gerekmektedir (Belenkuyu, 2015, s. 174; Yeniterzi, 1993, s. 90; Ayverdi, 2016, 1-1395).

Hat Sanatında Esmâü'n Nebî

Hz. Peygamber, insan yaratılışında mevcut güzellik duygusunu İslâm terbiyesiyle şekillendirerek yazının sanat seviyesine yükselmesinde etkili olmuştur. Bu sebeple bütün hat üstatları yazıya aktardıkları dinî heyecanlarını Hz. Muhammed'in adı, şahsiyeti ve hadisleri etrafında göstermiş, birbirinden güzel kitap, levha ve kitabeler meydana getirmişlerdir (Serin, 2005, s.461).

Hz. Peygamber'in sosyal gelişme ve yükselme için gerekliliğini önemle vurguladığı konulardan biri yazı olmuştur. Bütün işlerinde ince bir zevke ve estetik anlayışa sahip olan Hz. Peygamber kâtibine, “Hokkaya likâ koy, kalemi eğri kes, besmelenin bâsını dik yaz, sîn harfinin dişlerini, mîm'in gözünü açık, ism-i celâli güzel yazmaya gayret et, 'rahmân'da kalemin mürekkebinin yenile, nûn'un çanağını uzat, 'rahîm'i de güzel yaz” diyerek (Kadi İyaz, I, 506) besmelenin göze hoş gelecek biçimde yazılmasını tavsiye ederken estetik değerleri ortaya koymuş, böylece yazının sanat seviyesine yükselmesini hedef olarak göstermiştir. “Bilgiyi yazıyla bağlayın” (Dârimî, Muḳaddime, 43). “Güzel yazı gerçeğe açıklık kazandırır” (M. Abdülhay el-Kettânî, II, 314) sözleriyle de bilginin kaybolmaması için güzel yazıyla kaydedilmesini istemiş, bunun insanın akıl ve his dünyasını zenginleştirip mutluluk vereceğini belirtmiştir. Onun bu sözleri yanında okuduğu âhenkli Kur'an âyetleri, mûsikiye ve şiire karşı hassas olan devrin insanların ruhundaki sanat duygusunu uyandırmıştır. Mescid-i Nebevî'nin Suffe denilen bölümünde ashabına bizzat ders vermiş, ayrıca burada Kur'an'ı ve okuma yazmayı öğreten kişiler görevlendirilmiştir. Suffe'deki öğrenci sayısının 400'e yükselmesi üzerine Medine'nin diğer mahallelerindeki dokuz mescidde de yeni okullar açılarak okuma ve yazma yaygınlaştırılmıştır (Serin, 2005, s.461-462).

Hat sanatında Esmâü'n Nebî'nin görüldüğü alanların başında Delâ'ilü'l-Hayrât'lar, En'am-ı Şerif'ler, Hilye-i Şerife'ler ve müstakil levhalar gelir. Hz. Peygamber'in isimleri bu eserlerde çeşitli terkiplerde yazılır.

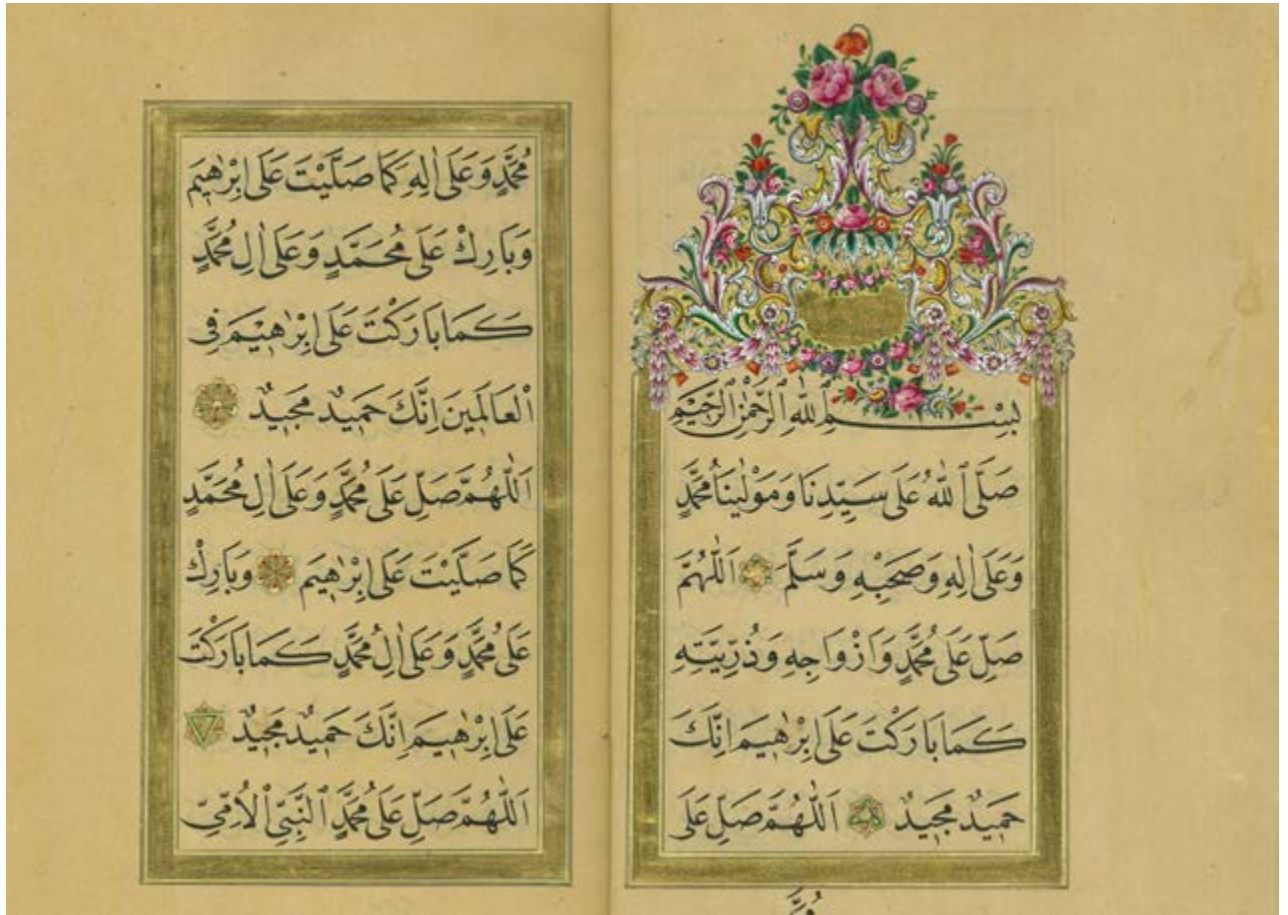
Görsel 3.
Hüseyin Gündüz,
Muhammed-
Mustafa, Tezhip:
Faruk Taşkale,
Ahmet Avlanmaz
Koleksiyonu.

Görsel 4.
Mahmûd
Celâleddin Efendi,
(ö. 1829) Sülüs
harfler, *Muhammed
Karalaması*,
S.H.M., 15615-Y.
208

Görsel 5.
Hâfız Mehmed
Râşid Eyyûbî
(1816-1879), (1266
H./ 1850 M.)
Delâilü'l-Hayrât,
İU.K., A. 576.

Görsel 6.
Mehmed Fehmi
Efendi (1860-
1915), (1322
H./ 1904 M.)
Hilye-i Şerife,
Yıldız Holding
Koleksiyonu.

Görsel 7. Kazasker Kazasker Mustafa İzzet Efendi (1801–1876) tarafından Celî Sülûs hattı ile Ayasofya Camisi için yazılmış olan levhalar.

Delâ'ilü'l-Hayrât ve En'âm-ı Şerîf'ler

Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en çok yazılan ve okunan kitap Delâ'ilü'l- Hayrat'dır Hz. Muhammed için okunan ve salavât denilen duaları içeren kitap, Türkler arasında daha çok "*Delâ'il-i Şerîf, Delâ'il-i Hayrat ve Deâ'il*" olarak bilinir. Risâlenin tam adı *Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-envâr fi zikriş-salât ale'n-nebiyyi'l-muhtâr'dır*. Delâ'il, fıkıh ve tasavvuf âlimi Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî tarafından derlenmiştir. Binlercesi yazılmış olan Delâ'il'in Türkçe şerhleri içerisinde en çok bilinen ve geniş kapsamlı olanı Kara Dâvutzâde Mehmed Efendi'nin (Ö. 1756) yazdığı nüshadır ve çokça bastırılmıştır (Uludağ, 1994, s. 114).

El yazması nüshaların çoğunda Esmâül- Hüsnâ ve Esmâü'ün Nebî, Mekke-i Mükerrreme ve Medîne-i Münevvere minyatürleri bulunur. Bazılarında ise Mescid-ül Aksâ, Hz. Peygamber'in kullanım eşyaları; nalın, leğen, ibrik, giysi, tarak, tesbih, misvak, el ve ayak izleri resimlerine rastlanır. Bazılarında Hz. Muhammed'in kabrinin, Dört Halife'nin, Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin'in hilyelerinin, Mühr-ü Nübüvvet, Mühr-ü Süleyman, Tüba ağacı ve Zülfikar resimlerinin bulunduğu Delâ'iller de görülür. Ayrıca çoğunda Hz. Peygamber'in sembolü olarak kabul edilen gül çiçeği süsleme ögesi olarak sıkça kullanılmıştır. İslamiyet'te gülün özel bir yeri vardır. Hz. Muhammed'in "*Kırmızı gül Allah'ın ihtişamının belirtisidir*" dediği söylenir. Gül tasavvufta Hz. Muhammed'i temsil eder. Gülün o emsalsiz kokusunu Hz. Muhammed'in terinin kokusundan aldığına inanılır.

Osmanlıların gülün kokusunun Hz. Muhammed'in yüzünün terinden geldiğine olan inançtan dolayı gül, dîni bir anlam taşımaktadır. Hz. Peygamber'in sembolü, sevgilinin yüzü ve endamı olan gül, Osmanlı sanatlarında en yaygın ve sürekli kullanılan çiçek olmuştur. Divan şiirinde, Lâle Devrinde bile adına en çok rastladığımız gül, sümbül, lâle gibi çiçeklere halk arasında verilen isimdir. Kur'ân-ı Kerîm'lerin sayfa kenarlarındaki aşer, hizib ve secde işaretlerinin adı güldür. Gül, tezhib sanatında, özellikle Hz. Muhammed'in kutsal özelliklerini anlatan *Hilye-i Şerifeler'in* tezyinatında bolca kullanılmıştır (Taşkale, 2010, s. 227).

Hilye-i Şerîfe'ler

Arapça bir kelime olan hilye "*Süs, zîynet, cevher, güzel sıfatlar, güzel yüz*" gibi anlamlar taşımaktadır (Devellioğlu, 1984, s.442). Hilye-i Şerîf, Hilye-i Saadet ve Hilye-i Nebevî gibi isimlerle de anılan hilye, İslâm edebiyatı ve hüsn-i hat sanatında Hz. Muhammed'in fiziksel özelliklerini, karakterini, insanî ve ahlâkî niteliklerini, tavır ve hareketlerini anlatan eserlere verilen genel isimdir. Ayrıca kadrini yüceltmek amacıyla Hilye-i Şerîfe de denir (Pakalın, 1983,s.842).

Hilyeler, Hz. Peygamber'in vefatından sonra onun nasıl biri olduğunu öğrenmek ve onu tanımak isteyenlerin çoğalmasında, onu tanıyanların, ona yetişenlerin bildiklerini anlatmasıyla oluşmuştur. Hz. Muhammed'in hilyesi hakkında bilgi sahibi olmanın sağlayacağı faydalara dair teşvik edici rivayetler nedeniyle, Müslümanlar arasında önce bir saygı göstergesi olarak göğüs cebinde taşınmak üzere nesih hat-

tıyla yazıldığı bilinen hilye metinlerinin, ilk defa 17. asrın en meşhur hattatı Hâfız Osman (1642-1698) tarafından levha şeklinde yazıldığı kabul edilmektedir.

Klasik hilye formuna ilaveten yapılan bölümlere; özellikle hilyenin sağ ve soluna ilave edilen servi ağaçları içerisine ya da uygun görülen bölümlere *Esmâü'l- Hüsnâ* ve *Esmâ'ün-Nebî* yazmak gelenek haline gelmiştir. Bu gelenek özellikle Mahmûd Celâleddîn (ö. 1829) ve Esmâ İbret Hanım'ın (d. 1780) yazdığı servili hilyelerinin vazgeçilmezi haline gelmiştir. Mehmed Fehmi Efendi (1860-1915) gubârî hattını bolca kullandığı hilyelerinin çoğunda *Esmâ'ün-Nebî*'yi yazmayı ihmal etmemiştir.

SONUÇ

19. asırdan bu yana Osmanlılarda gerek sülüs yazısının gerekse ta'lik yazınının celî (İri, büyük) şekli geliştirildiği için, büyük mekânların duvarlarına güzel sözler, ayet ve hadislerden oluşan levha asma geleneği de yayılıp gelişmiştir. Nadir de olsa 18. asırdan itibaren üzerine yazı yazılan kâğıtlar düz gün ahşap plaka üzerine yapıştırılıp etrafı tezhip yapıldıktan sonra asılırdı. Celi yazılar dikdörtgen, kare, daire ve üçgen formlar içerisinde tasarlanmaktadır. Levhalar resim gibi duvarlara asıldığı için kompozisyonlar da uzaktan bakıldığında anlaşılır ölçülerde olmalıdır. Matbaanın ülkemizde yaygın biçimde kullanılmaya başlamasıyla kitap yazımı işlevini kaybetmiş; yazı sanatı ve dolayısıyla tezhip sanatı levha yazımı ve tezhiplenmesi şeklinde gelişimini sürdürmüştür.

Hız. Peygamber'in isimleri de genellikle celî sülüs ve ta'lik yazıları ile levha şeklinde yazılmış ve tezhiplenmiştir. Hız. Peygamber'in isminin yazıldığı levhalarda çoğunlukla "*Muhammed*" ismi tercih edilmiş ve klasik terkibi ile yazıya gelmiştir. "*Allah- Muhammed, Muhammed- Mustafa, Ahmed, Muhammed, Mustafa*" isimleri hattatlar tarafından sıkça birlikte yazılan isimlerdendir. Tüm camilerde çoğunlukla daire, bazen de altıgen formunda levhalar üzerine "*Allah*" lafzının yanına "*Muhammed*" isminin yazılıp asılması gelenek hâline gelmiştir. Bu levhalardan en mühimi Kazasker Mustafa İzzet Efendi (1801-1876) tarafından celî sülüs hattı ile neftî yeşil zemin üzerine yazılan "*Allah, Muhammed ve Çâr- yâr-ı güzîn, Hasan, Hüseyin*" levhalarıdır. Altın kullanılarak, Ayasofya Camisi için zer-endûd tekniğinde yazılan daire formundaki levhaların çapı 7,5 m. Olup 35 cm. kalınlığındaki kalem ile yazılmıştır. Allah lafzındaki "Elif" harfi 5 m. 60 cm.dir. Kazasker'in imzası 1,5 m. yüksekliğindedir.

KAYNAKÇA

Ayverdi, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Belenkuyu, B. (2015). *Edebiyatımızda Esmâ-i Nebî- Peygamberimiz'in İsimleri ve Esmâ-i Nebî Metinleri*, Turkish Studies, International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic V. 10/4, p. 167-196, Ankara.

Budak, A. (2010). İsim ve Sıfatları ile Efendimiz SAV. Esmâ-i Nebî ve Evsâf-ı Muhammediye, İzmir:İşık Yayınları

Çelik, C. (2005). *İslam Kültürü ve Din*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Özcan, A. R. (2002). *Ayasofya'nın Yazıları*, Hürriyet Tarih, s. 17-19, İstanbul.

Özçelik, M. (2010). *Esmâ-i Nebî*, İzmir: Sütun Yayınları.

Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, İstanbul: MEB Yayınları.

Serin, M. (2005). "Muhammed-Türk Hat Sanatı", *TDVİA*, C:30, s. 462, İstanbul.

Taşkale, F. (2010). *Tezhip Sanatında Güller*, Tezhip Buluşması, İstanbul.

Taşkale, F. ve Gündüz H. (2011). *Hilye-i Şerîfe*, İstanbul: Sanat Yayınları.

Tergip, A. (2010). *Bâki'nin Meâlimü'l- yakîn Adlı Eseri Üzerine Dil İncelemesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uludağ, S. (1994). *Delâilü'l Hayrât*, TDVİ, C: 9, Sh.113-114, İstanbul.

Yeniterzi, E. (1992). *Dîvan Şiirinde Hız. Peygamber'in İsim ve Sıfatları- Esmâ-i Nebî*, TDV Kutlu Doğum Haftası II: Dinî Edebiyatın Dünü Bugünü Paneli (1-7 Ekim 1990), (Tebliğler), s. 87-100, Ankara.